

Høringsnotat – utkast til forskrifter om uførepensjon etter tjenstepensjonsloven mv.

1. Bakgrunn

Foretak i privat sektor kan utforme sine tjenstepensjonsordninger slik at de også omfatter uførepensjon, som supplerer uføreytelsen fra folketrygden. For å oppnå skattemessig gunstig behandling, må uføredekninger som skal inngå i de private skattefaviserte tjenstepensjonsordningene, være utformet innenfor de rammene som er vedtatt for slike ordninger.

Rammene for uførepensjon i private tjenstepensjonsordninger følger i dag av kapittel 6 i lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven), og bygger på tidligere regler om uførepensjon i folketrygden. Reglene gjelder generelt for utformingen av private uførepensjonsytelser enten de er knyttet til tjenstepensjonsordning etablert etter foretakspensjonsloven eller lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven).

Nye regler for uføretrygd i folketrygden trådte i kraft 1. januar 2015. Som følge av dette er det utarbeidet nye lovregler med rammer for uføredekninger i de private skattefaviserte tjenstepensjonsordningene, som er tilpasset den nye uføretrygden. Slike nye lovregler ble vedtatt ved lov av 22. mai 2015 nr. 31 om endringer i tjenstepensjonsloven mv. (uførepensjon), og utgjør nytt kapittel 8 i tjenstepensjonsloven. Bestemmelsene har ikke trådt i kraft. Foretakspensjonsloven kapittel 6 vil i hovedsak bli opphevet ved ikrafttreddelsen av nytt kapittel 8 i tjenstepensjonsloven.

Finansdepartementet har foreslått enkelte presiseringer i ny §§ 8-7 og 8-11 i tjenstepensjonsloven, jf. Prop. 142 L (2014-2015). Det vises særlig til proposisjonens punkt 10.6 (Oppretting i foretakspensjonsloven) og punkt 10.9 (Oppretting i tjenstepensjonsloven), samt vedlegg B (Forslag til lov om endringer i finanslovgivningen mv.) kapittel VII og XIII. Finanstilsynet har i høringsnotatet lagt til grunn at de foreslåtte endringene fastsettes.

Finansdepartementet har bedt Finanstilsynet om å vurdere behovet for utfyllende forskrifter til de nye lovreglene om uførepensjon i tjenstepensjonsloven kapittel 8, herunder vurdere behovet for overgangsregler samt når lovreglene kan og bør tre i kraft. Finansdepartementet har lagt til grunn at det tidligst vil være aktuelt med ikrafttredelse fra 1. januar 2016.

Finanstilsynet har i punkt 2 vurdert behovet for utfyllende forskriftsbestemmelser til tjenstepensjonsloven kapittel 8, i punkt 3 omtales på hvilket tidspunkt de nye reglene bør tre i kraft og i punkt 4 vurderes behovet for overgangsregler ved avvikling av uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven kapittel 6. Forslag til nye bestemmelser foreslås tatt inn i forskrift av 27. juni 2014 nr. 885 til tjenstepensjonsloven. Utkast til endringsforskrift er vedlagt.

2. Vurdering av behovet for utfyllende forskrifter til tjenstepensjonsloven kapittel 8

2.1 Tjenstepensjonsloven § 8-7 - beregning av uførepensjon

Tjenstepensjonsloven § 8-7 fastsetter blant annet hvordan uførepensjon skal beregnes og hvilket tak som gjelder for samlet utbetaling av uførepensjon fra flere pensjonsordninger. Det kan foretas etteroppgjør dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye uførepensjon. For å sikre at pensjonsinnretningene har tilstrekkelig informasjon til å beregne uførepensjonen fra ordningen, er det fastsatt at medlemmet på forespørsel skal opplyse pensjonsinnretningen om sin rett til uførepensjon fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter. Ved lavere uførhetsgrad enn 100 prosent, skal uførepensjonen fastsettes til en forholdsmessig andel av den beregnede uførepensjonen. Departementet kan fastsette forskrift til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen.

Det følger av forslag til endringer i tjenstepensjonsloven § 8-7 annet ledd at uførepensjonen fra foretakets pensjonsordning skal reduseres inntil uførepensjonen sammen med eventuell uførepensjon fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter utgjør det høyeste av enten den uførepensjonen som er fastsatt i pensjonsplanen, eller summen av uførepensjon fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter.

Bestemmelsen skal sikre at uførepensjonen fra foretakets pensjonsordning beregnes slik at de samlede uførepensjonsytelsene fra flere kollektive (private og/eller offentlige) pensjonsordninger ikke skal kunne overstige et maksimalt nivå. Dette for å motvirke "overkompensasjon". Tidligere opptjente rettigheter kan imidlertid ikke reduseres, og det er dermed ytelsen fra den eksisterende (nye) pensjonsordningen som i tilfelle må reduseres, for at den samlede ytelsen ikke skal bli for høy.

Uførepensjon som ikke utbetales til medlemmet som følge av reglene om samlet tak for ytelsene, innebærer imidlertid en begrensning i pensjonsinnretningens ansvar. Det har vært reist spørsmål om de tidligere rettighetene bør tas hensyn til på premieberegningstidspunktet (i form av lavere premie for foretakene) eller på utbetalingstidspunktet.

Finansdepartementet har uttalt at det bør være opp til aktørene når og på hvilken måte de tidligere opptjente rettighetene skal tas hensyn til, herunder hvilken risiko pensjonsinnretningen påtar seg og krever inn premie for. Departementet har også lagt til grunn *"at ved å ta hensyn til de tidligere opptjente rettighetene på premiefastsettelsestidspunktene og ikke ta hensyn til senere utvikling i disse rettighetene, vil det være mulig å behandle oppsatte rettigheter fra offentlige tjenstepensjoner likt med fripoliser og pensjonsbevis fra private tjenstepensjonsordninger"*, jf. Prop. 42 L (2014-2015) punkt 4.3.4 side 28 og 29.

Dersom aktørene velger at det skal tas hensyn til tidligere opptjente rettigheter først på utbetalingstidspunktet, antar Finanstilsynet at midler som ikke kommer til utbetaling bør overføres til foretakets premiefond. Finanstilsynet foreslår derfor at det i medhold av tjenstepensjonsloven § 8-7 femte ledd fastsettes i forskrift at midler som ikke kommer til utbetaling som følge av reduksjon av uførepensjonen på utbetalingstidspunktet etter reglene om samlet tak for pensjonsytelsene, skal tilføres premiefondet. Det samme bør gjelde for midler som blir tilbakebetalt som følge av regelen om etteroppgjør, jf. utkastet til ny § 5 i endringsforskriften. Det vises til at arbeidsgiver i disse

tilfellene har betalt forsikringspremie for den delen av uføreytelsen som avkortes eller har blitt utbetalt, og at denne delen av ytelsen rimeligvis bør tilfalle premiefondet.

2.2 Informasjon om tidligere opptjente rettigheter

I tjenestepensjonsloven § 8-7 tredje ledd er det lagt opp til at medlemmet på forespørsel skal opplyse pensjonsinnretningen om sin rett til uførepensjon fra fripoliser og pensjonsbevis fra private tjenestepensjonsordninger, og om oppsatte rettigheter fra offentlige tjenestepensjonsordninger.

Finanstilsynet har fått innspill fra forsikringsnæringen om at et viktig forhold for mange pensjonsinnretninger er muligheten for å kunne utveksle informasjon mellom pensjonsinnretningene om tidligere opptjente rettigheter.

Dette var også et tema for Banklovkommisjonen, som la til grunn at dette ville kunne gjøres gjennom databasen Norsk Pensjon AS. Kommisjonen uttalte at *"Norsk Pensjon må da bygges ut med tekniske løsninger som gjør det mulig å registrere uførepensjonsrettigheter i basen og det må gjøres en jobb med å foreta registrering av disse rettighetene. En slik utbygging vil medføre en del kostnader"*.

Norsk Pensjon er en pensjonsportal eid av seks norske livsforsikringsselskaper, og har som formål å gi enkeltpersoner en samlet oversikt over pensjonsrettighetene vedkommende har hos ulike pensjonsleverandører. Portalen gir bare oversikt over pensjonsordninger hos pensjonsleverandørene som deltar med informasjon til portalen. Finanstilsynet forstår det imidlertid slik at Norsk Pensjon dekker tilnærmelsesvis samtlige pensjonsinnretninger. Norsk Pensjon påpekte i sin høringsuttalelse at det var behov for å avklare og få på plass eventuelle nødvendige formaliteter knyttet til konsesjoner, lov- og eller forskriftsbestemmelser, slik at den aktuelle informasjonen kan utveksles elektronisk fra/til pensjonsleverandørene i tråd med Banklovkommisjonens intensjoner.

Finansdepartementet uttalte følgende i proposisjonen punkt 4.3.4 om utveksling av slik informasjon:

Banklovkommisjonen har ikke foreslått regler om andres tilgang til og eventuell utveksling av disse opplysningene. Slik departementet ser det, er det derfor mest nærliggende å legge opp til at pensjonsinnretningen må innhente nødvendige opplysninger fra den enkelte arbeidstaker selv. (...) Departementet er enig i at det er positivt dersom det kan etableres løsninger som legger til rette for sentral og elektronisk informasjonsutveksling. Etter departementets vurdering vil bransjen selv ha insentiv til å etablere mer effektive rapporteringsløsninger, for eksempel gjennom Norsk Pensjon. Som det er påpekt av både Banklovkommisjonen og flere høringsinstanser, vil regler om registrering og utveksling av informasjon om rettigheter kunne reise både rettslige og tekniske spørsmål som må vurderes nærmere.

Finanstilsynet ser at slik informasjonsutveksling ville vært hensiktsmessig. Etter Finanstilsynets vurdering gir imidlertid ikke tjenestepensjonsloven tilstrekkelig hjemmel til å gi forskrifter om informasjonsutveksling mellom pensjonsinnretningene om tidligere opptjente rettigheter uten medlemmets samtykke, eller hjemmel til å pålegge pensjonsinnretninger informasjonsplikt overfor en portal. Finanstilsynet har på denne bakgrunn ikke fremmet forslag om regler for dette.

2.3 Tjenestepensjonsloven § 8-9 - fradrag for arbeidsinntekt og etteroppgjør

Tjenestepensjonsloven § 8-9 inneholder nærmere regler om forholdsmessig fradrag for pensjonsgivende arbeidsinntekt som oppbæres i tillegg til uførepensjon (inntektsfradrag). Inntektsfradraget i uførepensjon overføres til foretakets premiefond.

Det følger av bestemmelsen at medlemmet skal informere pensjonsinnretningen om sin forventede inntekt og om endringer i denne. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon som følge av at det er lagt til grunn uriktige opplysninger om inntekt, skal det foretas et etteroppgjør. Ved for lite utbetalt pensjon, skal differansen dekkes ved utbetaling av et engangsbeløp. Ved for mye utbetalt pensjon, kan denne inndrives uten hensyn til skyld og avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra pensjonsinnretningen. Krav om tilbakekreving av for mye utbetalt uførepensjon er tvangsgrunnlag for utlegg. Finansdepartementet kan gi forskrift om etteroppgjør.

Finanstilsynet viser til at de særlige reglene om etteroppgjør i tjenestepensjonsloven § 8-9 annet ledd suppleres av blant annet alminnelige pengekravsrettslige regler og tvangsfullbyrdelsesloven, og at det pr. i dag ikke er behov for ytterligere regler om etteroppgjør.

2.4 Tjenestepensjonsloven § 8-10 - oppregulering av uførepensjon under utbetaling

Tjenestepensjonsloven § 8-10 fastsetter at uførepensjon under utbetaling skal oppreguleres årlig i samsvar med avkastningsprosenten som oppnås på forvaltningen av midlene i pensjonsinnretningens kollektivportefølje til sikring av uførepensjoner under utbetaling, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-16 femte ledd. Finansdepartementet uttaler i proposisjonen punkt 4.6.4 side 37 at avkastningsoverskuddet det her siktes til er *"avkastning utover beregningsrente og etter eventuell avsetning til tilleggsavsetning. Videre vil også et eventuelt overskudd på risikoresultatet inngå i reguleringen"*. Oppregulering i et år skal likevel ikke overstige en prosentvis regulering i samsvar med endringen i grunnbeløpet i folketrygden (G). Taket svarer til reguleringen av uføretrygden i folketrygden.

Avkastning i et år som overstiger det som trengs til regulering av ytelsene inntil økningen i G, skal tilføres pensjonsordningens reguleringsfond for uførepensjon. Midlene i fondet skal brukes til å dekke oppregulering i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig til å oppnå G-regulering. Finansdepartementet kan gi forskrift om en øvre grense for størrelsen på pensjonsordningens reguleringsfond for uførepensjon.

Loven er ikke til hinder for at foretak som oppretter både alderspensjon- og uførepensjonsordning etter tjenestepensjonsloven, kan benytte samme fond for regulering av alderspensjon etter tjenestepensjonsloven § 4-14 og som reguleringsfond for uførepensjon under utbetaling etter § 8-10 annet ledd, forutsatt at alle pensjoner under utbetaling får samme prosentvise tillegg fra midlene i dette reguleringsfondet.

Etter Finanstilsynets vurdering synes det i dag ikke å være behov for å regulere størrelsen på reguleringsfondet for uførepensjon. En eventuell regulering antas først å bli aktuell om noen år. Det antas for øvrig å kunne være flere problemstillinger knyttet til et eventuelt felles reguleringsfond for

alders- og uførepensjoner. Blant annet er det som hovedregel lagt opp til noe annen regulering av alderspensjoner under utbetaling enn for uførepensjoner under utbetaling, jf. tjenstepensjonsloven § 4-14.

3. Ikrafttredelsestidspunkt for tjenstepensjonsloven kapittel 8

Tjenstepensjonsloven kapittel 8 om uførepensjon ble vedtatt ved endringslov av 22. mai 2015 nr. 31. Det følger av lovvedtakets avsnitt VI punkt 1 at loven skal gjelde fra det tidspunkt Kongen bestemmer og at Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid. I punkt 2 i samme avsnitt er det gitt en hjemmel for Finansdepartementet til å fastsette overgangsregler.

Lovreglene har ennå ikke trådt i kraft, og Finanstilsynet er bedt om å vurdere når lovreglene kan og bør tre i kraft, samt vurdere behovet for overgangsregler. I brevet til Finanstilsynet av 4. juni 2015 har Finansdepartementet gitt uttrykk for at det tidligst vil være aktuelt med ikrafttredelse av tjenstepensjonsloven kapittel 8 fra 1. januar 2016.

Ikrafttredelsen av kapittel 8 har først og fremst til følge at det vil være mulig å etablere avtaler om uførepensjon i tilknytning til alderspensjonsordning etter de nye reglene. Videre er det forutsatt at det fra samme tidspunkt ikke lenger skal kunne etableres nye uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven kapittel 6, jf. lovvedtakets del II om å oppheve foretakspensjonsloven §§ 6-1 til 6-5. Finanstilsynet viser også til forslaget i Prop. 142 L (2014-2015) punkt 10.6 om å presisere i foretakspensjonsloven § 2-1 tredje ledd at uførepensjonsordning kan opprettes etter tjenstepensjonsloven (i og med at reglene om uførepensjon i foretakspensjonsloven §§ 6-1 til 6-5 er vedtatt opphevet). Finanstilsynet antar at bestemmelsen vil bli satt i kraft samtidig med tjenstepensjonsloven kapittel 8.

Et betydelig antall foretak vil på ikrafttredelsestidspunktet for de nye reglene ha eksisterende uførepensjonsordninger i henhold til de gamle reglene i foretakspensjonsloven, men disse er i forarbeidene forutsatt avvirket innen en viss frist.

Uførepensjon fra pensjonsordning etter foretakspensjonsloven kapittel 6 kan utformes som en ren risikoforsikring uten at det skjer noen fripoliseopptjening. Pensjonsordningen kan alternativt gi medlemmene fripoliserettigheter til uførepensjon etter opphør av medlemskap, som kommer til utbetaling ved eventuell fremtidig uførhet.

Om lag 92 prosent av de kollektive pensjonsforsikringskontraktene er innskuddspensjonsordninger. Av disse har om lag 18 prosent tilknyttet en uførepensjonsdekning, og der 98 prosent er rene risikoforsikringer. For disse forsikringene vil det forutsetningsvis være snakk om mindre endringer i uførepensjonsordningen for å tilpasse seg til de nye reglene. Når det gjelder pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven, har det store flertall av ordningene tilknyttet en uførepensjonsdekning. Det har vært en gradvis overgang til rene risikodekninger i de senere år, og det antas at om lag en tredel av uføreordningene nå er rene risikoforsikringer.

Finanstilsynet foreslår at tjenstepensjonsloven kapittel 8 skal tre i kraft fra 1. januar 2016 i kombinasjon med en frist på ett år frem til 31. desember 2016 til å bringe eksisterende uførepensjonsordninger til opphør. Dette gir foretak som ønsker å etablere en uførepensjonsordning for sine ansatte, mulighet til å gjøre dette etter nye regler tilpasset folketrygden allerede fra

førstkommende årsskifte. Finanstilsynet legger videre til grunn at en frist på ett år vil gi foretak med eksisterende uførepensjonsordninger tilstrekkelig tid til å områ seg når det gjelder avvikling av eksisterende ordninger, herunder sikre informasjon til ansatte om opphør av foretakets uførepensjonsordning i henhold til regler om dette. Det er lagt vekt på at et stort antall foretak allerede har uførepensjonsordninger i form av risikodekninger, og at en eventuell overgang til ny ordning av den grunn må antas mindre krevende.

For pensjonsinnretningene innebærer forslaget at disse vil ha mulighet til å tilby det nye produktet så tidlig som mulig, samtidig som overgangsperioden ivaretar behovet for å tilpasse tekniske systemer, utvikle tariffen, gi kundeinformasjon etc. Finanstilsynet antar at pensjonsinnretninger som dette er aktuelt for, allerede har påbegynt nødvendige tilpasninger, og langt på vei er forberedt til å tilby produktet allerede fra årsskiftet. Etter Finanstilsynets vurdering er det også en fordel om overgangsperioden ikke strekkes unødig ut, av hensyn til å sikre en rask avvikling av uførepensjonsordninger som er basert på de tidligere reglene i folketrygden.

Ikrafttredelsestidspunkt følger av utkast til endringsforskrift del IV, mens forslag til overgangsperiode følger av utkast til endringsforskrift del II punkt 1.

4. Avvikling av uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven kapittel 6 og vurdering av behovet for overgangsregler

4.1 Opphør og avvikling

Finansdepartementet la i lovproposisjonen opp til at det ikke skulle skje noen omlegging/-omdanning av eksisterende uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven til nye uførepensjonsordninger etter tjenestepensjonsloven, men at uførepensjonsdelen av eksisterende pensjonsordninger skal avvikles. Departementet la videre opp til at avviklingen skal skje etter gjeldende regler, og da eventuelt med fripoliseutstedelse etter foretakspensjonslovens regler.

Det følger av foretakspensjonsloven § 2-1 tredje ledd at uførepensjon kan inngå i pensjonsordning i tillegg til alderspensjon. Regler om uførepensjon er gitt i lovens kapittel 6. Det kan også opprettes særskilt pensjonsordning for uførepensjonsytelser i annen pensjonsinnretning. Etter innskuddspensjonsloven § 2-4 første ledd er det fastsatt at foretak som har alderspensjonsordning etter samme lovs § 2-1, kan tegne særskilt forsikring etter foretakspensjonsloven som kan gi uførepensjon til medlemmer.

Når det gjelder nærmere regler for endring av pensjonsplan samt opphør og avvikling av pensjonsordninger, vises det til foretakspensjonsloven §§ 5-8 og 5-9 om endringer i pensjonsplanen mv. og §§ 15-1 og 15-3 om opphør og avvikling av pensjonsordning. Det følger av § 15-3 annet ledd at midlene knyttet til ordningen skal fordeles på medlemmene på tidspunktet for opphør av ordningen. Finanstilsynet legger til grunn at et eventuelt premiefond knyttet til særskilt uførepensjonsordning ikke kommer til fordeling blant medlemmene ved avvikling av ordningen, jf. lovens § 10-1 tredje ledd som fastsetter at midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

Uførepensjon fra pensjonsordning etter foretakspensjonsloven kapittel 6 kan som nevnt utformes som en ren risikoforsikring uten at det skjer noen fripoliseopptjening. Pensjonsordningen kan alternativt gi medlemmene fripoliserettigheter til uførepensjon etter opphør av medlemskap, som

kommer til utbetaling ved eventuell fremtidig uførhet. For sistnevnte type ordning vil en avvikling først og fremst bety at medlemmets rett til videre opptjening i henhold til ordningens regelverk opphører. For det andre betyr avviklingen at medlemmets rett til opptjent pensjon i ordningen skal sikres ved fripolise.

For medlemmer som blir værende i stillingen, tilsettes eller slutter i foretaket i overgangsperioden på ett år uten å ha rett til uførepensjon, oppstår ingen særskilte problemstillinger. Avvikling eller utmelding av ordningen behandles etter foretakspensjonslovens regelverk for dette, dvs. med eller uten fripoliseutstedelse.

Finanstilsynet legger videre til grunn at medlemmer som har fått inntektsevnen nedsatt (eventuelt ytterligere nedsatt) før uførepensjonsordningen opphører, og som derfor allerede mottar uførepensjon eller har rett til uførepensjon etter regelverket i eksisterende uførepensjonsordning, fortsatt vil ha rett til uførepensjon fra eksisterende pensjonsordning. Finanstilsynet foreslår å presisere i forskrift at avviklingen av uførepensjonsordningen er uten innvirkning på rett til uførepensjon som oppsto før ordningen opphørte. For uføretilfeller som oppstår etter at ordningen er opphørt, vil uførepensjon utbetales fra fripolisen som ble utstedt ved avviklingen dersom ordningen hadde uførepensjon med opptjening.

Forsikringsnæringen har spilt inn til Finanstilsynet at det for gruppen helt eller delvis uføre er flere uløste problemstillinger i dagens lovverk for alders- og uførepensjon, blant annet om utmelding og rett til medlemskap. Ved å gjennomføre en lukking i stedet for avvikling vil man i større grad kunne hensynta og isolere denne gruppen. Ved å holde ytelsen uendret vil man også kunne sikre et bedre vern for de delvis uføre ved endring i uførheten. Det pekes også på at ved avvikling av eksisterende uførepensjonsordninger, vil samlet uførepensjon kunne bli lavere for mange uføre på grunn av at arbeidsgivers reguleringsansvar opphører ved fripoliseutstedelsen.

Finanstilsynet viser til at også i omdanningstilfellene er foretakspensjonslovens ordning at medlemmer med rett til uførepensjon med en uføregrad på 100 prosent skal sikres ved fripolise, jf. fjerde ledd i foretakspensjonsloven § 15-6 som regulerer omdanning fra foretakspensjonsordning til innskuddspensjonsordning eller tjenstepensjonsordning. For pensjoner som utbetales fra fripoliserettigheter, gjelder at fremtidig oppregulering av uførepensjonsytelsen skjer i samsvar med de alminnelige reglene i forsikringsvirksomhetsloven for fordeling av overskudd på forvaltningen av midlene og risikoresultatet, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-14, jf. § 9-12.

Ved omdanning til ny pensjonsordning er det vanlige at arbeidstakers medlemskap i den ordningen som avvikles, avløses av arbeidstakers rett til medlemskap i den nye pensjonsordningen, eventuelt kan det avtales lukking av eksisterende ordning for blant annet delvis uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenges, og som da vil ha rett til opptak i ny uførepensjonsordning ved friskmelding. I og med at gjeldende ordning skal avvikles og ikke omdannes, vil medlemskap for delvis uføre betinge at pensjonsinnretningen tilbyr slik dekning og at arbeidsgiver ønsker å inkludere gruppen i ordningen, dersom arbeidsgiver beslutter å tegne ny uførepensjonsordning etter tjenstepensjonsloven ved opphør av den eksisterende.

Finanstilsynet viser til at ved opptak i ny uførepensjonsordning gjelder i utgangspunktet de generelle opptaksreglene i tjenstepensjonsloven. Lovens § 3-7 fastsetter at arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, først skal bli medlem av

pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er fastsatt i regelverket. Etter dette er utgangspunktet at arbeidstakere som er uføre eller sykemeldte ikke skal opptas som medlem.

Finanstilsynet vil peke på at det i forarbeidene til loven er klart forutsatt at eksisterende uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven skal avvikles. Finanstilsynet foreslår derfor ikke en ordning med lukking for gruppen delvis uføre etter mønster av § 15-6. I tjenstepensjonsloven er det som nevnt et krav om at arbeidstaker må være arbeidsfør for å bli tatt opp som medlem i en pensjonsordning, med mindre annet er fastsatt i regelverket for ordningen. Når det gjelder en eventuell forskriftsregulering av kretsen av medlemmer som skal tas opp i ny ordning, viser Finanstilsynet til at tjenstepensjonsloven § 3-7 forutsetter avtalefrihet med hensyn til i hvilken grad arbeidsuføre skal tas opp i ordningen. Dette utgangspunktet synes det vanskelig å innskrenke i en forskriftsbestemmelse, og Finanstilsynet har derfor ikke foreslått dette.

4.2 Øvrige overgangsregler

Finanstilsynet har i punkt 4.2.1 vurdert behovet for å videreføre foretakspensjonsloven §§ 6-1 til 6-5 i overgangsperioden. I punkt 4.2.2 er det vurdert om det er behov for å regulere summen av de samlede ytelsene fra ny uføretrygd og uførepensjon beregnet etter reglene i foretakspensjonsordningen.

4.2.1 Behovet for videreføring av bestemmelser i foretakspensjonsloven

Endringsloven til tjenstepensjonsloven, del II, fastsetter at foretakspensjonsloven §§ 6-1 til 6-5 (om uførepensjon) skal oppheves.

Finanstilsynet har fått innspill fra forsikringsnæringen i det forberedende arbeidet med høringsnotatet om at det kan være behov for å videreføre enkelte av disse bestemmelsene i en overgangsperiode av hensyn til å sikre lovregulering av uførepensjonsrettigheter som er sikret ved fripoliser etter foretakspensjonsloven. Eventuelt kan bestemmelsene erstattes med henvisninger til tilsvarende bestemmelser i tjenstepensjonsloven kapittel 8. Det er vist til at det ved overgang fra TPES¹-regelverket til foretakspensjonsloven ble fastsatt overgangsregler for tidligere opptjente rettigheter i foretakspensjonsloven § 16-2 ellefte ledd.

Foretakspensjonsloven §§ 6-1 til 6-5 regulerer rett til uførepensjon, fastsettelse av uføregraden, uførepensjonens størrelse, fradrag for andre ytelser mv. Bestemmelsene fastsetter i hovedsak ytre rammer for hva som kan fastsettes i regelverket for en uførepensjonsordning, og flere av bestemmelsene forutsetter at de aktuelle vilkårene skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen (pensjonsplanen). Det vises til §§ 6-1 første og fjerde ledd, 6-2 første ledd annet punktum, 6-3 annet ledd første punktum og tredje ledd, 6-4 første ledd og 6-5.

Finanstilsynet legger til grunn at det i det minste er vist til regelverket for pensjonsordningen i utstedte fripoliser, og vil derfor understreke at regelverket for pensjonsordningen vil ha betydning for reguleringen av uførepensjonsrettigheter basert på fripoliser utstedt fra ordningen, også etter at ordningen er opphørt. I og med at det heller ikke skal kunne etableres nye uførepensjonsordninger

¹ Ordninger etablert i henhold til forskrift av 28. juni 1968 nr. 3 om private tjenstepensjonsordninger etter skatteloven § 44 første ledd, bokstav k ("1968-forskriften").

etter kapittel 6 når tjenstepensjonsloven kapittel 8 trer i kraft, synes det etter Finanstilsynets vurdering ikke behov for å videreføre denne typen bestemmelser i overgangsperioden. Det synes også lite aktuelt at det i overgangsperioden gjøres endringer i pensjonsplanen.

Finanstilsynet har også vurdert de materielle reglene som for øvrig fremgår av §§ 6-1 til 6-5, jf. følgende bestemmelser:

- § 6-1 annet og tredje ledd
- § 6-2 første ledd første punktum og annet ledd
- § 6-3 første ledd og annet ledd første punktum.

§ 6-1 annet ledd fastsetter at uførepensjonen begynner å løpe 12 måneder etter at inntektsevnen ble redusert, mens tredje ledd fastsetter at uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet har nådd opptjeningsalderen. § 6-2 har regler om fastsettelse av uføregraden. § 6-3 inneholder regler om uførepensjonens størrelse.

Finanstilsynet anser forholdene som reguleres i ovennevnte bestemmelser for å være så sentrale vilkår for rett til utbetaling av uføreytelsen, at dette må forutsettes å fremgå av den kollektive forsikringsavtalen, jf. også forsikringsavtaleloven (FAL) § 19-2 om hva en kollektiv forsikringsavtale skal inneholde. Det vises særlig til paragrafens første ledd bokstav (i) som angir at avtalen skal fastsette hvilke vilkår som må være oppfylt for at forsikringen skal bli effektiv eller skal kunne opprettholdes.

Finanstilsynet er noe i tvil når det gjelder foretakspensjonsloven § 6-2 annet ledd som åpner for, når særlige grunner tilsier det, å fastsette uføregraden på annen måte enn etter folketrygdens regler slik dette er beskrevet i regelverket for ordningen. Finanstilsynet antar imidlertid at også dette er et forhold som er regulert i regelverket i de konkrete ordningene som er etablert.

Når det gjelder adgangen til å gjøre fradrag i (midlertidig) uførepensjon ved utbetaling av arbeidsavklaringspenger, jf. foretakspensjonsloven § 6-4 annet ledd, er det gitt nærmere regler om dette i §§ 5-1 til 5-3 i forskrift 1. desember 2012 nr. 1212 til foretakspensjonsloven. Det følger av disse bestemmelsene at det skal gjøres fradrag i uførepensjon ved utbetaling av arbeidsavklaringspenger i de tilfeller der beregnet ytelse utgjør mer enn 70 prosent av lønn. Fradraget skal utgjøre differansen mellom beregnet ytelse (summen av arbeidsavklaringspenger og uførepensjon) og 70 prosent av lønn. Fradraget skal tilføres premiefondet. Det materielle innholdet er videreført i tjenstepensjonsloven § 8-8 annet ledd.

Når foretakspensjonsloven § 6-4 oppheves, vil også forskrifter gitt med hjemmel i denne paragrafen bortfalle. Det samlede taket for utbetaling av uførepensjon og arbeidsavklaringspenger skal motvirke et urimelig høyt nivå på de samlede ytelsene. Finanstilsynet antar at inntil ordningene er avviklet, dvs. i overgangsperioden på ett år, vil en bestemmelse om fradrag fortsatt kunne ha betydning.

Finanstilsynet foreslår på denne bakgrunn å fastsette at tjenstepensjonsloven § 8-8 annet ledd skal gjelde tilsvarende for rettigheter til utbetaling av uførepensjon etter foretakspensjonsloven kapittel 6 i kombinasjon med rett til arbeidsavklaringspenger, som oppstår i overgangsperioden. Se utkast til endringsforskrift del II, punkt 3.

4.2.2 Tak for samlede ytelser

Ny uføretrygd har et ytelsesnivå på 66 prosent av lønn inntil 6 G. For det store flertall av medlemmer i eksisterende tjenstepensjonsordninger innebærer dette at ny uføretrygd dekker en betydelig del av det som hittil har vært dekket av uførepensjon fra tjenstepensjonsordninger.

Uførepensjon etter eksisterende ordning er i likhet med ny uførepensjonsordning etter tjenstepensjonsloven basert på nettoytelser. Det vil si at man ved premieberegningen legger beregnet folketrygd til grunn og det foretas ikke en tilpasning til faktisk folketrygd på det tidspunkt ytelsene kommer til utbetaling. Ettersom eksisterende uførepensjon beregnes med utgangspunkt i de tidligere reglene i folketrygden, og skal kompensere for en lavere uførepensjon fra folketrygden enn det ny uføretrygd gir, vil kombinasjonen av ny (høyere) uføretrygd og uførepensjon fra eksisterende pensjonsordninger for enkelte lønnsnivå kunne gi et utilsiktet høyt ytelsesnivå.

Finansdepartementet har i proposisjonens punkt 5.3, side 39, gitt uttrykk for at det i forbindelse med fastsettelse av overgangsregler blant annet kan være aktuelt å vurdere om det er behov for å regulere i forskrift summen av de samlede ytelsene fra ny uføretrygd og uførepensjon beregnet etter reglene i foretakspensjonsloven.

Ny uføretrygd gjelder fullt ut for nye mottakere av uføretrygd etter 1. januar 2015. (For de som mottok uførepensjon fra folketrygden før 1. januar 2015 gjelder at uførepensjonen er konvertert til ny uføretrygd etter nærmere omregningsregler, men uten virkning for nettoytelsen.) Problemstillingen med overkompensasjon er derfor først og fremst aktuell for personer som i løpet av 2015 allerede har fått eller får tilkjent ny uføretrygd i kombinasjon med privat uførepensjon etter foretakspensjonsloven. Finanstilsynet avgrenser imidlertid den videre drøftelsen mot denne gruppen, da dette må anses som etablerte rettigheter det ikke kan gripes inn i.

For øvrige mulige mottakere av privat uførepensjon, har Finanstilsynet i vurderingen av om det bør eller kan innføres et eventuelt tak for samlet ytelse fra uførepensjonsordningen og uføretrygden, skilt mellom uførepensjonsordninger med og uten fripoliseopptjening.

Uførepensjon med fripoliseopptjening

Innføring av et eventuelt tak for samlede uføreytelser er vurdert for personer som får rett til uførepensjon i eksisterende ordning, i perioden fra et eventuelt tak innføres og frem til uførepensjonsordningen opphører. Videre er muligheten for et samlet tak vurdert for personer som får rett til uførepensjon etter opphørstidspunktet og der personen har opptjente fripoliserettigheter etter gjeldende ordninger, men på tidspunktet for inntrådt uførhet ikke er omfattet av ny uførepensjonsordning etter tjenstepensjonsloven. Dersom vedkommende er omfattet av ny uførepensjonsordning på uføretidspunktet, er det fradragsreglene i tjenstepensjonsloven § 8-7 annet ledd som regulerer den samlede pensjonens størrelse.

Finanstilsynet legger til grunn at et eventuelt forslag til samlet tak bare kan gjelde fremover, altså at det ikke kan gis regler som griper inn i allerede opptjente pensjonsrettigheter, jf. Grunnloven § 97 og forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Det vises videre til foretakspensjonsloven § 5-8, som fastsetter at det ikke kan gjennomføres endringer i pensjonsytelsene som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

Dette innebærer at det for pensjonsordninger med opptjening av uførepensjonsrettigheter ikke kan gis regler som griper inn i de opptjente rettighetene, enten vedkommende er i en aktiv ordning eller har en fripolise. En forskriftsbestemmelse som kun gjelder ny opptjening av uførepensjonsrettigheter for eksempel fra regelverkets ikrafttredelse, vil imidlertid kunne gjennomføres, men vil i liten grad redusere eventuell overkompensasjon. Det vises i den forbindelse også til Finanstilsynets forslag om at eksisterende ordninger skal opphøre innen en overgangsperiode på ett år regnet fra 1. januar 2016, jf. punkt 3.2 foran. Finanstilsynet har på denne bakgrunn ikke foreslått regler om tak for samlede uføreytelser i disse tilfellene.

Uførepensjon uten fripoliseopptjening

For ordninger etter foretakspensjonsloven uten rett til opptjening av uførepensjon (dvs. ren risikoordning), antar Finanstilsynet at det vil kunne fastsettes forskrift som regulerer summen av de samlede ytelsene fra ny uføretrygd og uførepensjon etter foretakspensjonsloven. Hensynet til å støtte opp under arbeidslinjen kan tilsi at det gis regler som motvirker et urimelig høyt nivå på de samlede ytelsene ved uførhet, ikke minst fordi det vil kunne dreie seg om ytelser som utbetales over mange år.

En slik begrensningsregel vil få anvendelse på uføretilfeller som inntreffer i perioden fra 1. januar 2016 og frem til uførepensjonsordningen er avviklet. Det må antas at det vil være relativt få totalt sett som vil motta slik "overkompensasjon", jf. forslaget om en overgangsperiode på ett år. Videre vil en slik begrensningsregel komplisere regelverket unødig. Finanstilsynet har etter dette kommet til at det synes lite hensiktsmessig å fremme særskilte regler om tak for samlede uførepensjonsytelser for den begrensede gruppen det her er tale om.

Utkast til forskrift om endring av forskrift 27. juni 2014 nr. 885 til tjenstepensjonsloven

Hjemmel: Fastsatt av Finansdepartementet xx.yy.2015 med hjemmel i lov 13. desember 2013 nr. 106 om tjenstepensjon (tjenstepensjonsloven) § 8-7 femte ledd

I

I forskrift 27. juni 2014 nr. 885 til tjenstepensjonsloven gjøres følgende tilføyelser:

Ny § 5 skal lyde:

§ 5 Beregning av uførepensjon og overføring til foretakets premiefond

Midler som ikke kommer til utbetaling som følge av reduksjon av uførepensjonen i medhold av tjenstepensjonsloven § 8-7 annet ledd første punktum, skal tilføres foretakets premiefond. Tilsvarende gjelder midler som tilbakeføres som ledd i etteroppgjør, jf. tjenstepensjonsloven § 8-7 annet ledd tredje punktum.

Nåværende § 5 blir ny § 6.

II

For uførepensjonsordninger etablert i henhold til lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon Kapittel 6, gjelder følgende:

- 1. Uførepensjonsordningene skal opphøre innen 31. desember 2016.*
- 2. Opphør som nevnt i nr. 1 er uten innvirkning for rett til uførepensjon som oppsto før avtalens opphør.*
- 3. Bestemmelsene i tjenstepensjonsloven § 8-8 annet ledd annet og tredje punktum om fradrag i uførepensjon gjelder til 1. januar 2017. Fradraget gjøres ved utbetaling og tilføres premiefondet, jf. foretakspensjonsloven § 10-2 første ledd bokstav d.*

III

Endringsforskriften trer i kraft 1. januar 2016.

IV

Lov 22. mai 2015 nr. 31 om endringer i tjenstepensjonsloven mv. (uførepensjon) trer i kraft 1. januar 2016.